

בינת ההלכה

גליון מס' רפב, פרשת ויקרא תשפ"ה

יו"ל ע"י יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

על שו"ע אורח חיים

פסקי תשובות

מלוקט מספר

מאת הגאון רבי שמחה בן ציון אייזיק רבינוביץ שליט"א

דיני ערב פסח שחל בשבת - א

א. ערב פסח שחל בשבת ונזכר בשבת שלא בדק חמץ

סעיף א', שו"ע: י"ד שחל להיות בשבת בודקין ליל י"ג. ואם שכח ולא בדק ליל שישי ונזכר ביום שישי (י"ג בניסן) יבדוק¹ ביום כדרך שבדקין בלילה, בנר ובברכה (ונגד חלון פתוח א"צ לבדוק בנר), שכח לבדוק גם ביום שישי ונזכר בליל שבת, יש² אומרים שמותר לומר לנכרי להדליק נר ולטלטלו כדי שיוכל היהודי לבדוק לאורו, ויש³ פוסקים שכתבו שגם טלטול נר דלוק ע"י נכרי אין להתיר לצורך בדיקת חמץ, אלא יבדוק⁴ בליל שבת את חדרי הבית שדולק שם מאור החשמל, ואת המרפסות והמקומות שנגד חלון פתוח יבדוק בשבת ביום, שמקומות אלו אין צריכים נר, ושאר המקומות שצריך נר יבדוק⁵ במוצ"ש ליל פסח לאור הנר. ויש⁶ מי שאומר שבזמננו שמנקים החדרים היטב קודם פסח, דינם כמקום שאין מכניסים שם חמץ, וכששכח לבדוק בליל וביום י"ג, שוב לא יבדוק בשבת וביו"ט שלאחריו, אלא במוצאי יום טוב ראשון יבדוק לאור הנר.

ב. לצרף בשבת זו מצה ללחם משנה

שם: ומשיירין מזון ב' סעודות לצורך השבת. ומי שאין לו אלא חלה אחת שלימה, אם יוכל לצרף ללחם משנה מהמצות שברשותו, נחלק הדין לשני אופנים:

¹ . כמבואר בסי' תל"ג סעי' א' וסי' תל"ה סעי' א'.

² . שו"ת אבני צדק או"ח סי' נ' דמותר שבות במקום מצוה.

³ . ע'י שו"ת סי' תל"ה סעי' ג' שאין להתיר לטלטל נר, וסתימת הדברים משמע שגם ע"י נכרי אסור, וע"ע בשעה"צ סי' תל"ה סק"ט שאף ביום טוב מסתפק אם מותר להדליק נר לצורך הבדיקה, ובסי' חק לישראל עמ' ס"א בשם שו"ת מהרש"ג דתמה על שו"ת אבני צדק שהתיר אף להדליק ע"י נכרי, דבשבת אסור שבות במלאכה דאורייתא אפילו לצורך מצוה דאורייתא כ"ש בדיקת חמץ שאינו אלא מדרבנן, וגם טלטול הנר הוי כעין עובדין דחול, וע"ע שם עוד פוסקים שנטו להחמיר אף בטלטול הנר ע"י נכרי משום כמה חששות.

⁴ . שערים מצויינים בהלכה סי' קט"ו סק"א, (ועיין מש"כ בסי' תל"א אות ג' דאפשר לברך ע"ז, אפילו אינו משתמש בנר אלא באור החשמל, ונראה שיכוון בברכה גם על הבדיקה שלמחרת ושל ליל יום טוב), וע"ע בשערים מצויינים שם שאף שבסי' תל"ה במשנ"ב סק"ג ובשעה"צ שם סק"ה נוטה לומר שביו"ט עצמו לא יבדוק כשביטל החמץ בער"פ, בנידו"ד שאני דבליל שבת עדיין לא הגיע זמן איסורו ומותר ליהנות מהחמץ ואין כאן איסור מוקצה.

⁵ . חק לישראל שם בשם שו"ת פני מבין (והוא לדעת המ"א והט"ז ושו"ת ור"ח סי' תל"ה, וכבר כתבנו שדעת המשנ"ב שם נוטה לומר שלא יבדוק בליל יום טוב אלא במוצאי"ט).

⁶ . שערים מצויינים בהלכה שם (ונראה דלא יברך במוצאי"ט על בדיקתו כיון שמסתמך על הסברא שע"י הנקיין הוי כמקום שאין מכניסים שם חמץ, איך יברך, והרי א"א להניח יי פתיים בחג - ועיין סי' תל"ב שעה"צ סק"י"ב, ועוד, דבלא"ה יש דעות הסוברים דהאידינא שמוכרים לנכרי כל חמץ וחשש חמץ בכל מקום שהוא אין לברך על הבדיקה בחוה"מ כדכתבין בסי' תל"ה אות ב').

א. מצות מצוה (שנאפו⁷ בערב פסח אחר חצות ויחדן לליל הסדר) לדעת הרבה⁸ פוסקים אסורים בטלטול בשבת משום מוקצה, לכן אין⁹ לצרפם לחם משנה לא בסעודת ליל שבת ולא בשב"ק בבוקר.

ב. שאר המצות המיועדים לכל ימי הפסח, מותרים¹⁰ בטלטול בשבת זו ומותר¹¹ לצרפן לחם משנה (ויזהר שלא יגעו החלה והמצות, אלא יברך עליהם כשהם מופרדים, ויניח המצות בתוך עטיפה), ויש¹² שכתבו להתיר צירוף מצה לח"מ רק בסעודת ליל שבת, אבל בשב"ק בבוקר כיון שיש איסור מדינא באכילת מצה יש להימנע מלצרף מצה לחם משנה.

ואלו הנוהגים בכל שבתות השנה לבצוע את שתי ככרות הלחם משנה, ינהגו כן¹³ גם בשבת זו, וכינו חלות לצורך לח"מ גם לליל שבת וגם לשב"ק בבוקר באופן שיוכלו לבצוע את שתי הככרות של הלחם משנה, וכינו חלות קטנות כדי שלא ישאר הרבה חמץ.

7. כי בזמננו כל המצות שאופים לפסח עשויים לשם מצות מצוה ושמורים משעת קצירה, וראויים מדינא לצאת בהם י"ח בליל הסדר, ואין מיחדים אותן רק לליל הסדר, ורק אותן המצות שנוהגים לאפות בער"פ לאחר חצות מקפידים עליהם שלא לאוכלם אלא בליל הסדר.

8. פמ"ג א"א סק"א, וכ"ה בפמ"ג סי' תע"א א"א סק"ח וסי' ש"ח א"א סק"י, וכ"פ הבא"ח פ' צו ובדרכי חיים ושלום עמ' תי"ט, והנה בא"א בוטשאטש בסי' ש"ח חולק על הפמ"ג ומתיר בטלטול גם מצות מצוה משום דראוי להאכילם לקטנים שאין יודעים עדיין לספר ביציאת מצרים, אמנם כבר כתב בשו"ת שו"מ מהדו"ת ח"ב סוס"י ע"ז שאם אין לו למצות מצוה כי אם אותן המצות הרי כיון שבשום אופן לא יתנם לקטנים מוקצים הם, ולפי"ז בזמננו שמצות מצוה הם המצות שנאפו בער"פ וכידוע שהם יקרים מאוד, ובדרך כלל קונים מהם בצמצום לצורך ליל החג, ובודאי לא יעלה על דעת אדם ליתנם לקטנים, לכן נראה שכ"כ יודו שמוקצים הם.

9. כי הרי אסורים בטלטול, וכ"פ רוב האחרונים, אם כי יש המקילים בזה - עיין סי' חק לישראל עמ' ע"ב וקפ"ז בשם שו"ת פרי השדה ח"ב סי' פ"ה דאדרבה איפכא מסתברא, דכיון דנוכל לצרפה לח"מ הרי שוב מותרת בטלטול, דאין לח"מ צריך להיות ראוי לאכילה, ודי שבוצע אחד משניהם (עיין הערה 13), וכן בשערים מצויינים בהלכה (סי' קט"ו סק"ו) נוטה להתיר לצרפה לח"מ כשאין לו חלה אחרת שלימה עפ"י הא"א בוטשאטש שהתיר דאין בה משום מוקצה, אמנם כבר כתבנו בהערה הקודמת דבמצות מצוה שנאפו בער"פ לאחר חצות מסתבר דכ"כ יודו שמוקצים הם.

10. כ"כ בפמ"ג הני"ל, ואף שבער"פ אסור לאכול מצה, מ"מ אפשר ליתנו לקטנים שאין יודעים עדיין בסיפור יצי"מ (ואף אם אצלו בביתו ליכא קטנים, הרי קטנים מצויים הם - דעת תורה סי' זה בהג"י מנכד המחבר עפ"י המבואר בסי' ש"ח סעי' כ"ט).

11. בין בליל שבת ובין ביום השבת, כ"כ בא"ח שם, אגרות חזו"א ח"א סי' קפ"ח (שצוה לבני ביתו לקחת מצה לח"מ כדי שלא ישאר הרבה חמץ), שו"ת אפרקסתא דעניא ח"א סי' קכ"ב, שו"ת בצה"ח ח"ג סי' ק"י, תשוה"נ ח"ב סי' רי"א, שו"ת אבן ישראל ח"ט סי' מ', ועוד.

12. דחששו לדיעות הסוברים דאין יוצאים י"ח לח"מ כשהלחם השני אינו ראוי לאכילה - עיין פמ"ג סי' תפ"ב מ"ז סק"א וסי' רע"ד מ"ז סק"ב, ואף כי יש נוהגים לא לאכול מצה מר"ח ניסן (עיין סי' תע"א משנ"ב סק"י) וא"כ בליל שבת ג"כ אינו ראוי לאכילה, מ"מ כיון שאינו אלא חומרא ואין בזה איסור מדינא, אינו בגדר "אינו ראוי לאכילה" לענין שלא יצאו י"ח לח"מ, ועיין בענין זה בשו"ת לבושי מרדכי מהדו"ת תליתאי חיו"ד סי' מ"ח אות ב', שו"ת אפרקסתא דעניא שם, שו"ת בצה"ח שם.

13. כי יש למנהג זה יסוד גדול לדינא, דכן הוא שיטת הרשב"א ב' כיצד מברכין וכ"ה דעת הרש"ל והש"ל והגר"א בסי' רע"ד לבצוע את שתי החלות - עיין שם במשנ"ב סק"ד (ובפסק"ת שם אות ד'), לכן אין להם לבטל מנהגם גם בשבת זו, ואם יקחו מצה לח"מ לא יוכלו לבצוע על המצה אף לא בליל שבת כי מנהג הוא שלא לאכול מצה מר"ח ניסן, ועי"ע מש"כ בסי' תע"א אות ג' כי בליל ערב פסח יש הסוברים שמדינא אסור לאכול מצה כי האיסור מתחיל מבלילה, ועוד טעם נראה להעדיף שלא לקחת מצה לח"מ, כי יש הסוברים שצריכים ב' הלחמים של לחם משנה ליגע זה בזה וצריך להחזיקם בידיים בלי חציצה, וכשלוקחים מצה לח"מ א"א לעשות כן.